ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
F. G. JACOBS
της 10ης Ιανουαρίου 1991 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Η υπό κρίση υπόθεση παραπέμφθηκε στο Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, από το Deputy High Bailiff's Court του Douglas (νήσος Μαν). Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί κατά πόσον συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο ένας νόμος της νήσου Μαν, η υπόθεση δε αυτή θα δώσει για πρώτη φορά την ευκαιρία στο Δικαστήριο να εξετάσει τα αποτελέσματα που παράγει το κοινοτικό δίκαιο στην εν λόγω νήσο, για την οποία, καθώς και για τις αγγλονορμανδικές νήσους, ισχύει ειδικό καθεστώς δυνάμει της Συνθήκης. Προτού εξετάσω τα ζητήματα που θέτουν τα ερωτήματα που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο, θα ήταν ίσως σκόπιμο να αναφερθώ σύντομα στις κάπως ιδιόμορφες σχέσεις που συνδέουν τη νήσο Μαν τόσο με το Ηνωμένο Βασίλειο όσο και με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Η νήσος Μαν [1]

2. Η νήσος Μαν βρίσκεται στη Θάλασσα της Ιρλανδίας και απέχει περίπου εξίσου από την Αγγλία, την Ουαλλία, τη Σκωτία, τη Βόρειο Ιρλανδία και τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Έχει έκταση 227 τετραγωνικά μίλια και περίπου 68 000 κατοίκους, από τους οποίους τουλάχιστον οι μισοί κατοικούν στην κυριότερη πόλη, το Douglas. Οι κύριοι τομείς οικονομικής δραστηριότητας της νήσου είναι η ελαφρά μηχανουργία, η γεωργία, η αλιεία, ο τουρισμός και οι οικονομικές υπηρεσίες.

3. Η νήσος Μαν υπήχθη στο Στέμμα της Αγγλίας τον δέκατο τέταρτο αιώνα, αλλά το σημερινό συνταγματικό καθεστώς χρονολογείται από το 1866, όταν το Δημόσιο Ταμείο της νήσου χωρίστηκε από το Δημόσιο Ταμείο του Ηνωμένου Βασιλείου και παρασχέθηκε στη νήσο μια ορισμένη εξουσία ελέγχου των δαπανών της. Από το έτος αυτό μεταβιβάστηκαν σταδιακά στις τοπικές αρχές περισσότερες εξουσίες.

4. Όπως και οι αγγλονορμανδικές νήσοι, η νήσος Μαν δεν αποτελεί τμήμα του Ηνωμένου Βασιλείου ούτε είναι αποικία του. Συνήθως χαρακτηρίζεται ως έδαφος υποτελές του Βρετανικού Στρέμματος, καίτοι ο όρος αυτός δεν έχει ακριβή νομική έννοια. Η νήσος έχει τη δική της νομοθετική συνέλευση, η οποία ονομάζεται Tynwald και απαρτίζεται από το House of Keys (Κάτω Βουλή) και το Legislative Council (Άνω Βουλή). Ο εκπρόσωπος του Στέμματος στη νήσο, ο Lieutenant-Governor, είναι μέλος του Legislative Council.

5. Το Tynwald απολαύει σημαντικής αυτονομίας για τα θέματα που αφορούν μόνον το έδαφος της νήσου. Ωστόσο, τα νομοθετήματα του Tynwald, όπως και τα νομοθετήματα του

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

1 — Κατά την προετοιμασία αυτού του μέρους των προτάσεών μου, σημαντικά βοηθήματα υπήρξαν οι γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως καθώς και τα εξής έργα: Simmonds, « The British islands and the Community; II — The isle of Man » (1970) 7 *CMLRev* 454· *Report of the Royal Commission of the Constitution* (1973), Cmnd. 5460, Τομ. I· Horner, The Isle of Man and the Channel Islands — A Study of their Status under Constitutional, International and European Law, *EUI Working Paper* Nº 98 (1984)· Plender, « The Protocol, the Bailiwicks and the Jersey Cow » in Plender (dir.), *Legal History and Comparative Law* (1990), σ. 193. Βλ. επίσης την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της 25ης Απριλίου 1978 στην υπόθεση Tyrer κατά Ηνωμένου Βασιλείου, σειρά Α, αριθ. 26.

Κοινοβουλίου του Ηνωμένου Βασιλείου χρειάζονται βασιλική επικύρωση για να αποκτήσουν ισχύ νόμου. Επιπλέον, αντίθετα προς ό,τι ισχύει για τη νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου, δεν υπάρχει συνταγματικός κανόνας ο οποίος να υποχρεώνει τον Ανώτατο Άρχοντα να κυρώνει τη νομοθεσία της νήσου Μαν. Συνεπώς, ο Υπουργός Εσωτερικών (Home Secretary) του Ηνωμένου Βασιλείου, ο οποίος είναι το μέλος της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου που είναι υπεύθυνο για τις σχέσεις με τη νήσο, μπορεί να συμβουλεύσει τον Ανώτατο Άρχοντα να αρνηθεί την κύρωση νόμου, εφόσον το θεσπιζόμενο μέτρο θεωρείται απαράδεκτο από την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου. Μολονότι φαίνεται ότι σπανίως ο Ανώτατος Άρχων δεν κύρωσε νόμο της νήσου, στην πράξη όλα τα νομοσχέδια που προέρχονται από τη νήσο Μαν πρέπει να εγκρίνονται από τον Υπουργό Εσωτερικών.

6. Συνακόλουθο της εξουσίας του Tynwald να νομοθετεί επί καθαρά εσωτερικών θεμάτων συνίσταται στην πρακτική του Βρετανικού Κοινοβουλίου στο Westminster να μη νομοθετεί χωρίς τη συναίνεση των αρχών της νήσου επί θεμάτων που αφορούν αποκλειστικά και μόνο τη νήσο. Ωστόσο, η Royal Commission on the Constitution έκρινε ότι, νομικώς, το Βρετανικό Κοινοβούλιο διαθέτει απεριόριστη εξουσία να νομοθετεί για τη νήσο Μαν χωρίς τη συναίνεση των αρχών της.

7. Η νήσος Μαν δεν εκπροσωπείται στο Βρετανικό Κοινοβούλιο. Οι νόμοι που θεσπίζει το τελευταίο δεν ισχύουν αυτομάτως στη νήσο, αλλά μόνον αν αναφέρουν ρητώς ότι έχουν εφαρμογή στη νήσο ή αν εξυπακούεται ότι εφαρμόζονται σ' αυτή. Όταν ένας « Act of Parliament » (βρετανικός νόμος) πρόκειται να έχει εφαρμογή στη νήσο, δεν εφαρμόζεται αυτομάτως αλλά προστίθεται ένα άρθρο το οποίο προβλέπει ότι η ισχύς του νόμου θα επεκταθεί στη νήσο με « Order in Council » (είδος δευτερεύουσας νομοθεσίας), το οποίο θα καθορίζει και τις λεπτομέρειες εφαρμογής του νόμου. Το σύστημα αυτό επιτρέπει, σε ορισμένο βαθμό, να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες της νήσου.

8. Η νήσος Μαν έχει το δικό της διοικητικό, φορολογικό και νομικό σύστημα και τα δικά της δικαστήρια. Εφέσεις κατά των αποφάσεων των δικαστηρίων της νήσου Μαν ασκούνται ενώπιον του Judicial Committee of the Privy Council, το οποίο εδρεύει στο Λονδίνο και αποφαίνεται σε τελευταίο βαθμό. Μέλη του Judicial Committee είναι ο Lord Chancellor και όλοι οι Lords of Appeal in Ordinary, οι οποίοι είναι κανονικά μέλη του House of Lords. Ωστόσο, το Judicial Committee, όταν κρίνει εφέσεις προερχόμενες από τη νήσο Μαν, συνεδριάζει ως δικαστήριο της νήσου Μαν και όχι ως δικαστήριο του Ηνωμένου Βασιλείου.

9. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου έχει την ευθύνη των εξωτερικών σχέσεων της νήσου Μαν και την ευθύνη της άμυνάς της. Η πρώτη αυτή ευθύνη προκάλεσε ορισμένες ανησυχίες στη νήσο όταν το Ηνωμένο Βασίλειο υπέβαλε αίτηση προσχωρήσεως στην Κοινότητα. Αφορμή των ανησυχιών αυτών αποτέλεσε το άρθρο 227, παράγραφος 4, της Συνθήκης, το οποίο ορίζει ότι « οι διατάξεις της παρούσας Συνθήκης εφαρμόζονται στα ευρωπαϊκά εδάφη, για τις εξωτερικές σχέσεις των οποίων υπεύθυνο είναι ένα κράτος μέλος ». Έτσι, ελλείψει ειδικών διατάξεων, η Συνθήκη ΕΟΚ θα αποκτούσε εφαρμογή στο σύνολο της νήσου με την προσχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κοινότητα.

10. Οι κάτοικοι της νήσου έκριναν ότι αυτό προξενούσε ζημία στην οικονομία της νήσου. Ως εκ τούτου, το Ηνωμένο Βασίλειο διαπραγματεύθηκε ένα ιδιαίτερο καθεστώς για να

ληφθεί υπόψη η ιδιάζουσα θέση της νήσου Μαν. Το καθεστώς αυτό θεσπίστηκε με το στοιχείο γ της παραγράφου 5 του άρθρου 227 της Συνθήκης ΕΟΚ, το οποίο προσέθεσε η Πράξη Προσχωρήσεως του 1972, καθώς και με το Πρωτόκολλο αριθ. 3 που προσαρτήθηκε στην πράξη αυτή. Το άρθρο 227, παράγραφος 5, στοιχείο γ, της Συνθήκης ορίζει τα εξής:

« Οι διατάξεις της παρούσης Συνθήκης εφαρμόζονται στις αγγλονορμανδικές νήσους και στη νήσο Μαν, μόνον εφ' όσον αυτό είναι αναγκαίο για να διασφαλιστεί η εφαρμογή του καθεστώτος που προβλέπει για τις νήσους αυτές η Συνθήκη της 22ας Ιανουαρίου 1972 περί προσχωρήσεως νέων κρατών μελών στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας. »

Ανάλογες διατάξεις περιελήφθησαν στις άλλες Συνθήκες: άρθρα 79, στοιχείο γ, της Συνθήκης ΕΚΑΧ και 198, στοιχείο δ, της Συνθήκης Ευρατόμ. Η έκταση εφαρμογής της Συνθήκης ΕΟΚ και της Συνθήκης Ευρατόμ στη νήσο Μαν διευκρινίζεται από το Πρωτόκολλο αριθ. 3 της Πράξεως Προσχωρήσεως του 1972. Την ερμηνεία αυτού ακριβώς του Πρωτοκόλλου ζητεί το αιτούν δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση.

Τα πραγματικά περιστατικά και τα υποβληθέντα ερωτήματα

11. Η κύρια δίκη αφορά ποινική δίωξη του Christopher Stewart Barr και της εταιρίας Montrose Holdings Limited κατόπιν μηνύσεως του Department of Health and Social Security της νήσου Μαν (στο εξής: DHSS), η οποία ασκήθηκε βάσει του άρθρου 2, παράγραφος 1, του Control of Employment Act του 1975 (όπως έχει τροποποιηθεί), το οποίο αποτελεί νόμο της νήσου Μαν (Act of Tynwald). Η παράγραφος αυτή έχει ως εξής:

« Υπό την επιφύλαξη των κατωτέρω παραγράφων 2 και 3, ένα πρόσωπο δεν μπορεί

α) να καταλάβει θέση εργασίας στη νήσο Μαν, να απασχοληθεί ή να προσληφθεί σε τέτοια θέση αν δεν έχει την ιδιότητα του εργαζομένου της νήσου Μαν· ή

β) να απασχολήσει ως εργοδότης στη νήσο Μαν πρόσωπο το οποίο δεν έχει την ιδιότητα του εργαζομένου της νήσου Μαν,

παρά μόνο σύμφωνα με τους όρους αδείας η οποία χορηγείται από το Department of Health and Social Security (...) »

Η παράγραφος 2 του άρθρου 2 (η οποία δεν φαίνεται να άπτεται του αντικειμένου της διαφοράς της κύριας δίκης) προβλέπει την απαλλαγή του εργοδότη ο οποίος « αποδεικνύει στο δικαστήριο ότι θεωρούσε το πρόσωπο που απασχόλησε ως εργαζόμενο της νήσου Μαν και ότι έλαβε όλα τα εύλογα μέτρα προκειμένου να εξακριβώσει το βάσιμο της πεποιθήσεώς του ». Η έννοια της εκφράσεως « εργαζόμενος της νήσου Μαν » καθορίζεται στο άρθρο 1. Γενικώς, η έννοια αυτή καλύπτει όλους όσους πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις, όπως π. χ. να έχουν γεννηθεί ή να έχουν διαμείνει επί μακρές συνεχείς περιόδους στη νήσο. Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 3, η απαγόρευση που προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 1, δεν ισχύει για τις θέσεις εργασίας που απαριθμούνται στο παράρτημα 1 του νόμου.

12. Ο C. S. Barr είναι Βρετανός υπήκοος. Δεν είναι εργαζόμενος της νήσου Μαν υπό την έννοια του άρθρου 1 του Control of Employment Act του 1975 και εργάστηκε στη νήσο Μαν ως υπάλληλος της εταιρίας Montrose Holdings Limited από την 1η Σεπτεμβρίου 1988 έως την 1η Ιανουαρίου 1989. Το DHSS δεν του

έχει χορηγήσει άδεια εργασίας κατ' εφαρμογή του εν λόγω νόμου του 1975. Αν ο Barr κριθεί ένοχος, μπορεί να του επιβληθεί φυλάκιση μη υπερβαίνουσα τους τρεις μήνες και χρηματική ποινή μη υπερβαίνουσα τις 1 000 λίρες (UKL) ή μία από τις δύο αυτές ποινές. Η εταιρία Montrose Holdings LImited μπορεί να καταδικαστεί σε χρηματική ποινή μη υπερβαίνουσα τις 1 000 UKL.

13. Από τη Διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι και οι δύο κατηγορούμενοι ομολόγησαν τα πραγματικά περιστατικά. Προς άμυνά τους προέβαλαν ως μόνο επιχείρημα ότι ο νόμος του 1975 αντιβαίνει στο Πρωτόκολλο αριθ. 3, το οποίο τέθηκε σε ισχύ στη νήσο Μαν με τον European Communities (Isle of Man) Act του 1973, ο οποίος αποτελεί Act of Tynwald. Κατόπιν αυτού, υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Αντιβαίνει ο Control of Employment Act του 1975 (όπως έχει τροποποιηθεί), ο οποίος συνιστά " Act of Tynwald " (νόμο της νήσου Μαν), στις διατάξεις του Πρωτοκόλλου αριθ. 3 της Πράξεως που έχει προσαρτηθεί στη Συνθήκη Προσχωρήσεως του 1972, όπως το Πρωτόκολλο αυτό πρέπει να ερμηνεύεται, καθόσον ο εν λόγω " Act of Tynwald ":

α) επιβάλλει, όσον αφορά την απασχόληση στη Νήσο Μαν προσώπων που δεν είναι εργαζόμενοι της νήσου Μαν κατά την έννοια του εν λόγω " Act of Tynwald ", όπως αυτός έχει τροποποιηθεί, ελέγχους και περιορισμούς οι οποίοι συνιστούν δυσμενή διάκριση, επιβαλλόμενοι αναλόγως του επαγγέλματος και της απασχολήσεως·

β) επιφυλάσσει στα φυσικά και νομικά πρόσωπα της Κοινότητας, όσον αφορά την απασχόληση στη νήσο Μαν, μεταχείριση διαφορετική από αυτή που επιφυλάσσει το Ηνωμένο Βασίλειο στους υπηκόους της νήσου Μαν;

2) Έχει το άρθρο 4 του εν λόγω Πρωτοκόλλου αριθ. 3, ορθώς ερμηνευόμενο, την έννοια ότι δεν επιτρέπεται στις αρχές της νήσου Μαν να εισάγουν, έναντι των φυσικών και νομικών προσώπων της Κοινότητας, δυσμενείς διακρίσεις βασιζόμενες στην ιθαγένεια; »

14. Το Δικαστήριο προδήλως αδυνατεί να απαντήσει στο πρώτο ερώτημα, όπως αυτό είναι διατυπωμένο, καθόσον θα πρέπει να αποφανθεί κατά πόσον ένας ειδικός νόμος της νήσου Μαν συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο. Γίνεται παγίως δεκτό ότι το άρθρο 177 δεν παρέχει στο Δικαστήριο αρμοδιότητα να εκδίδει τέτοιες αποφάσεις. Είναι, ωστόσο, δυνατό να δοθεί ενιαία απάντηση στα δύο ερωτήματα, η οποία θα επιτρέψει στο αιτούν δικαστήριο να εκδώσει απόφαση.

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

15. Προτού μπορέσω να ασχοληθώ με την ουσία των υποβληθέντων ερωτημάτων, είναι απαραίτητο να εξετάσω το κατά πόσον το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να επιληφθεί της προδικαστικής παραπομπής. Από το άρθρο 1, παράγραφοι 2 και 3, της Συνθήκης Προσχωρήσεως και από το άρθρο 158 της Πράξεως Προσχωρήσεως καθίσταται σαφές ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαίνεται προδικαστικώς ως προς την ερμηνεία του Πρωτοκόλλου αριθ. 3, όταν τούτο ζητηθεί από δικαστήριο κράτους μέλους. Ωστόσο, όπως ανέφερα προηγουμένως, η νήσος Μαν δεν αποτελεί τμήμα του Ηνωμένου Βασιλείου. Τίθεται,

συνεπώς, το ερώτημα κατά πόσον το αιτούν δικαστήριο μπορεί να θεωρηθεί ως « δικαστήριο κράτους μέλους » υπό την έννοια του άρθρου 177.

16. Είναι αναμφίβολο ότι, κατά τον χρόνο προσχωρήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κοινότητα, το Tynwald εξέφρασε την άποψη ότι στο ερώτημα αυτό προσήκει καταφατική απάντηση. Έτσι, το άρθρο 2, παράγραφος 1, του European Communities (Isle of Man) Act του 1973 προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι:

« (...) όλα τα ένδικα μέσα και οι διαδικασίες που προβλέπουν οι Συνθήκες και οι εκτελεστικές τους διατάξεις, οι οποίες [δυνάμει των διατάξεων της (...) Πράξεως που προσαρτάται στη Συνθήκη Προσχωρήσεως και των διατάξεων του Πρωτοκόλλου], κατ' εφαρμογή των Συνθηκών, αποκτούν ισχύ ή εφαρμόζονται στη νήσο Μαν χωρίς να απαιτείται η θέσπιση περαιτέρω διατάξεων, αναγνωρίζονται νομικώς στη νήσο Μαν και εφαρμόζονται, επιτρέπονται και τηρούνται κατά τις ανωτέρω διατάξεις (...) ».

Το άρθρο 3, παράγραφος 1, ορίζει:

« Στο πλαίσιο των διαδικασιών ενώπιον των δικαστηρίων, κάθε ζήτημα σχετικό με την έννοια ή το αποτέλεσμα μιας από τις διατάξεις των Συνθηκών που έχουν εφαρμογή στη νήσο Μαν ή με το κύρος, την έννοια ή το αποτέλεσμα οποιασδήποτε κοινοτικής πράξεως που έχει εφαρμογή στη νήσο Μαν θεωρείται ως νομικό ζήτημα [και, αν δεν υποβληθεί στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, εξετάζεται ως τοιούτο σύμφωνα με τις αρχές που έχει διατυπώσει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και με τη συναφή νομολογία του εν λόγω Δικαστηρίου (...)] »

Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει σαφώς ότι το Tynwald θεωρούσε ότι τα δικαστήρια της νήσου Μαν έχουν το δικαίωμα να κάνουν, ενδεχομένως, χρήση της διαδικασίας του άρθρου 177.

17. Θεωρώ την άποψη του Tynwald βάσιμη. Το βάσιμο της απόψεως αυτής ενισχύεται από το άρθρο 227, παράγραφος 5, στοιχείο γ, της Συνθήκης, κατά το οποίο η Συνθήκη εφαρμόζεται στη νήσο Μαν « εφ' όσον αυτό είναι αναγκαίο για να διασφαλιστεί η εφαρμογή του καθεστώτος που προβλέπει » το Πρωτόκολλο αριθ. 3. Κατά συνέπεια, το άρθρο 177 εφαρμόζεται κατά το ανωτέρω μέτρο στη νήσο Μαν: ίσως και μόνο γι' αυτόν τον λόγο πρέπει να γίνει δεκτό ότι τα δικαστήρια της νήσου έχουν το δικαίωμα να κάνουν χρήση της δυνατότητας που προβλέπει το άρθρο 177.

18. Εν πάση περιπτώσει, για να διασφαλιστεί η ορθή εφαρμογή του Πρωτοκόλλου, είναι, κατά τη γνώμη μου, ουσιώδους σημασίας να παρασχεθεί στα δικαστήρια της νήσου η δυνατότητα να ζητούν από το Δικαστήριο να τα διαφωτίσει επί του περιεχομένου του. Όπως αναφέρουν το DHSS και το Ηνωμένο Βασίλειο, που υπέβαλαν κοινές παρατηρήσεις, αν δεν αναγνωριστεί στα δικαστήρια της νήσου Μαν το δικαίωμα να επικαλούνται το άρθρο 177, θα είναι δύσκολο να διασφαλιστεί η ομοιόμορφη ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου που έχουν, δυνάμει του Πρωτοκόλλου αριθ. 3, εφαρμογή στη νήσο Μαν. Δεδομένου ότι η επίτευξη του σκοπού αυτού αποτελεί επιτακτική ανάγκη, θεωρώ ότι η έκφραση « δικαστήριο κράτους μέλους », η οποία χρησιμοποιείται στο άρθρο 177, πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως, ώστε να καλύπτει τα δικαιοδοτικά όργανα που εδρεύουν σε εδάφη στα οποία έχει, έστω και μερικώς, εφαρμογή η Συνθήκη δυνάμει του άρθρου 227. Στην αντίθετη περίπτωση, τα δικαστήρια των εδαφών αυτών που έχουν την ευθύνη της εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου δεν θα είχαν καμία δυνατότητα να συμβουλευθούν το Δικαστήριο.

Η κατάσταση αυτή θα δημιουργούσε σοβαρούς κινδύνους για την ομαλή λειτουργία της κοινοτικής έννομης τάξης.

Επί της ουσίας

19. Οι κανόνες της Συνθήκης περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, του δικαιώματος της εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δεν έχουν εφαρμογή στη νήσο Μαν. Στο Πρωτόκολλο αριθ. 3, η μόνη αναφορά στους κανόνες αυτούς υπάρχει στο άρθρο 2, το οποίο ορίζει: « Τα δικαιώματα των οποίων απολαύουν οι υπήκοοι των εδαφών στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν θίγονται από την πράξη προσχωρήσεως. Οι υπήκοοι πάντως αυτοί δεν απολαύουν της εφαρμογής των κοινοτικών διατάξεων περί ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και των υπηρεσιών. » (Ο όρος « υπήκοοι των εδαφών » καλύπτει κυρίως, όσον αφορά τη νήσο Μαν, τους βρετανούς υπηκόους που έχουν ιδιαίτερα στενούς δεσμούς με τη νήσο: βλ. το άρθρο 6 του Πρωτοκόλλου και τη δήλωση της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου περί της εννοίας του όρου « υπήκοοι », ΕΕ 1983, C 23, σ. 1). Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, οι υπήκοοι της νήσου Μαν διατηρούν τα παραδοσιακά τους δικαιώματα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο και προσβάσεως στην αγορά εργασίας στη χώρα αυτή, δεν έχουν όμως δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας στην υπόλοιπη Κοινότητα. Οι υπήκοοι των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των υπηκόων του Ηνωμένου Βασιλείου που δεν κατάγονται από τη νήσο Μαν, δεν έχουν, κατά το κοινοτικό δίκαιο, δικαίωμα να εισέλθουν στη νήσο προκειμένου να αναζητήσουν θέση εργασίας, να εργαστούν ως μισθωτοί, να εγκατασταθούν ως ανεξάρτητοι εργαζόμενοι ή να παράσχουν υπηρεσίες.

20. Για τον λόγο αυτό, ορθώς οι κατηγορούμενοι δεν στηρίζονται στις διατάξεις της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας. Αντιθέτως, επικαλούνται το άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου αριθ. 3, το οποίο ορίζει απλώς ότι « οι αρχές των εδαφών αυτών (ήτοι των αγγλονορμανδικών νήσων και της νήσου Μαν) εφαρμόζουν την ίδια μεταχείριση έναντι όλων των φυσικών και νομικών προσώπων της Κοινότητας ». Οι κατηγορούμενοι υποστηρίζουν ότι ο νόμος βάσει του οποίου διώκονται, ο Control of Employment Act του 1975, αντίκειται στο άρθρο 4 και, συνεπώς, δεν μπορεί να εφαρμοστεί.

21. Προτού ασχοληθώ με το επιχείρημα αυτό,πρέπει να εξετάσω κατά πόσον η κατάσταση στην υπόθεση που καλείται να κρίνει το αιτούν δικαστήριο εμπίπτει όντως στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου. Με τη σκέψη 11 της αποφάσεως στην υπόθεση 175/78, Saunders (ECR 1979, σ. 1129), το Δικαστήριο έκρινε ότι οι σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων διατάξεις της Συνθήκης δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής « σε καταστάσεις καθαρά εσωτερικές ενός κράτους μέλους, οι οποίες δηλαδή δεν έχουν κανένα συνδετικό στοιχείο με οιαδήποτε από τις καταστάσεις που προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο » (βλ. επίσης συνεκδικασθείσες υποθέσεις 35 και 36/82, Morson και Jhanjan, Συλλογή 1982, σ. 3723· υπόθεση 180/83, Moser, Συλλογή 1984, σ. 2539· απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1990, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-297/88 και C-197/89, Dzodzi, Rec. 1990, σ. I-3763). Ο ίδιος περιορισμός ισχύει και για τις διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν την ελευθερία εγκαταστάσεως ή την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών: βλ. π. χ. υπόθεση 115/78, Knoors (ECR 1979, σ. 399). Η υπό κρίση υπόθεση δεν αφορά τους σχετικούς με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων κανόνες της Συνθήκης, καθότι, όπως ανέφερα, οι κανόνες αυτοί δεν έχουν εφαρμογή στη νήσο Μαν. Ωστόσο, δεδομένου ότι η υπόθεση αυτή αφορά το δικαίωμα βρετανού υπηκόου να εργαστεί στη νήσο Μαν, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αποκλείεται και η εφαρμογή των διατάξεων του Πρωτοκόλλου αριθ. 3, εφόσον

πρόκειται για καθαρά εσωτερική υπόθεση κράτους μέλους. Πράγματι, από τις κοινές παρατηρήσεις του DHSS και του Ηνωμένου Βασιλείου προκύπτει ότι θα μπορούσε να υποστηριχθεί η ανωτέρω άποψη, δεδομένου ότι η διαφορά έγκειται ουσιαστικά στην αξίωση Βρετανού υπηκόου να εργαστεί σε έδαφος του οποίου τις εξωτερικές σχέσεις έχει αναλάβει το Ηνωμένο Βασίλειο και στο οποίο δεν έχουν εφαρμογή οι κοινοτικές διατάξεις περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.

22. Δεν νομίζω ότι μπορεί να γίνει δεκτή η άποψη αυτή. Καταστάσεις όπως αυτές που αποτελούν το αντικείμενο της υπό κρίση υποθέσεως δεν είναι « καθαρά εσωτερικές κράτους μέλους », καθόσον, όπως εξήγησα ήδη, η νήσος Μαν δεν αποτελεί τμήμα του Ηνωμένου Βασιλείου. Επιπλέον, το άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου, επιβάλλοντας στις αρχές της νήσου Μαν να επιφυλάσσουν την ίδια μεταχείριση σε όλα τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα της Κοινότητας, έχει προδήλως εφαρμογή στους υπηκόους όλων των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου. Δεν μπορεί, συνεπώς, να γίνει λόγος, όπως έγινε στην υπόθεση Saunders, για έλλειψη κάθε συνδετικού στοιχείου με κάποια από τις καταστάσεις που προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο. Βάσει της νομολογίας Saunders, επιτρέπεται να έχει ένας υπήκοος του Ηνωμένου Βασιλείου λιγότερα δικαιώματα έναντι του Ηνωμένου Βασιλείου από ό,τι οι υπήκοοι άλλων κρατών μελών. Ωστόσο, το Πρωτόκολλο αριθ. 3 ουδόλως συνεπάγεται ότι οι υπήκοοι του Ηνωμένου Βασιλείου έχουν, δυνάμει του κοινοτικού δικαίου, λιγότερα δικαιώματα έναντι της νήσου Μαν από ό,τι οι υπήκοοι άλλων κρατών μελών. Καταλήγω στο συμπέρασμα ότι τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως δεν μπορούν να θεωρηθούν ως « καθαρά εσωτερική υπόθεση κράτους μέλους » και, συνεπώς, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

23. Φθάνω, κατά συνέπεια, στην εξέταση του επιχειρήματος των κατηγορουμένων ότι ο Control of Employment Act του 1975 είναι ασυμβίβαστος με το άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου αριθ. 3. Το ουσιώδες στοιχείο αυτού του επιχειρήματος έγκειται στο ότι η πρόσβαση σε ορισμένες θέσεις εργασίας, οι οποίες απαριθμούνται στο παράρτημα 1 του νόμου του 1975 και αφορούν δραστηριότητες οι οποίες μπορούν να ασκηθούν χωρίς άδεια εργασίας από πρόσωπα τα οποία δεν είναι εργαζόμενοι της νήσου Μαν, είναι ανοικτή μόνο στους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας. Όπως δέχονται όλοι όσοι κατέθεσαν παρατηρήσεις, το άρθρο 4 έχει ως αποτέλεσμα, στις περιπτώσεις στις οποίες έχει εφαρμογή, να απαγορεύει κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας. Οι κατηγορούμενοι συνάγουν το συμπέρασμα ότι το σύστημα της εξαιρέσεως ορισμένων θέσεων εργασίας δεν συμβιβάζεται με το άρθρο 4, διότι συνιστά διάκριση εις βάρος των υπηκόων των άλλων κρατών μελών εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας. Αναγνωρίζουν, ωστόσο, ότι εάν ο νόμος αυτός, αντιμετώπιζε τους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου που δεν κατάγονται από τη νήσο Μαν και τους Ιρλανδούς υπηκόους κατά τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζει τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών, θα ήταν σύμφωνος προς το άρθρο 4. Με άλλες λέξεις, δεν αμφισβητούν τη νομιμότητα της διακρίσεως που εισάγει ο νόμος του 1975 εις βάρος των προσώπων που δεν έχουν την ιδιότητα του εργαζομένου της νήσου Μαν.

24. Οι κατηγορούμενοι εξετάζουν λεπτομερώς το περιεχόμενο του παραρτήματος 1 του νόμου του 1975, αλλά δεν θεωρώ απαραίτητο να το πράξει και το Δικαστήριο, και τούτο για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι ότι ο C. S. Barr είναι Βρετανός υπήκοος. Συνεπώς, είτε η ανάλυση που προτείνουν οι κατηγορούμενοι σχετικά με την εξαίρεση θέσεων εργασίας είναι ορθή είτε όχι, ο Barr δεν υπήρξε θύμα δυσμενούς διακρίσεως εξ αιτίας της ιθαγένειάς του. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι, όπως διευκρίνισε ο δικηγόρος των κατηγορουμένων κατά την επ' ακροατη-

ρίου συζήτηση, ο Barr εργάστηκε ως νομικός σύμβουλος επιχειρήσεως στην εταιρία Montrose Holdings Limited, της οποίας η κύρια δραστηριότητα είναι οικοδομικές εργασίες. Δεν υποστηρίζεται ότι η θέση του Barr συνιστά εξαιρούμενη θέση εργασίας υπό την έννοια του παραρτήματος 1 του νόμου του 1975. Για τους δύο αυτούς λόγους, οι διατάξεις του νόμου που φέρονται ως εισάγουσες διακρίσεις υπέρ των υπηκόων του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας δεν έχουν καμία σχέση με το κατά πόσον οι κατηγορούμενοι διέπραξαν τα αδικήματα για τα οποία διώκονται. Συνεπώς, δεν έχει καμία σημασία το αν οι διατάξεις αυτές συμβιβάζονται με το Πρωτόκολλο αριθ. 3. Ως εκ τούτου, δεν είναι απαραίτητο να αναλυθεί η απαγόρευση των διακρίσεων την οποία θεσπίζει το άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου αριθ. 3 και, ειδικότερα, να εξεταστεί κατά πόσον η απαγόρευση αυτή εφαρμόζεται σε σχέση προς το σύνολο της Συνθήκης ή μόνο σε σχέση προς τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου για τις οποίες προβλέπεται ρητώς ότι έχουν εφαρμογή στη νήσο Μαν.

25. Κατά συνέπεια, προτείνω να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στα ερωτήματα που υπέβαλε στο Δικαστήριο το Deputy High Bailiff:

« Το άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου αριθ. 3 της Πράξεως Προσχωρήσεως έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπεται στις αρχές της νήσου Μαν να εφαρμόζουν διακρίσεις λόγω ιθαγενείας μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών της Κοινότητας. Η διάταξη αυτή δεν κωλύει την εφαρμογή της τοπικής νομοθεσίας σε καταστάσεις στις οποίες δεν υφίστανται διακρίσεις λόγω ιθαγενείας. »